

meg, hogy tegye próbára a feleségét. Az orvos próba közben beleszeret az asszonyba, aki azonban rájön az árnyánra és — miután régi ideáljának, a muzsikusként hívo szavát is visszaverte — elkezd az urával és udvarlójával följenyesen játszani, azután a férje féltékenységet lefegyverzi, s a maga boldogságát, a reá váró anyaságban találja meg. A cím szimbólikus értelme azt akarja mondani, hogy vannak a női léleknek viharjai, amikor ideges vágyakozás szantja az asszonyt, de azután a sirokkó elül és újra nap-sugarasan mosolyog a világ. — Ebben a darabban mintha két külön, két külön mondanivaló kapott volna egymás mellett helyet. Az egyik az asszony vágyakozása a szabad, a nagy, a viharzó élet után; a másik a családi élet kisebb erejű szele, amely a férj alaptalan féltékenységében támad a nőre. Ez a kettős mondanivaló csak lazán, csak annyiban kapcsolódik egymáshoz, hogy mind a kettőnek középpontja történetesen ugyanaz az asszony. Ehhez a kettősséghez képest a darab stílusa is felemás: van benne egy magasabb komédia és egy bohózatba hajló vígjáték. Valósággal a darabban nemcsak a sirokkó idegtépő viharja zúg: mellette fűdögöl egy enyhébb zefir is, amely apró, tarka-barka semmisségeket pillangósan táncoltat meg a levegőben.

A darab előadására a Vígszínház színészei a maguk könnyed vígjátéki modorával, szalón realizmusával kiválóan alkalmasak. Az asszony szerepét Varsányi Irén játszotta; a hisztérikus részek kevésbé sikerültek neki, de azokon a helyeken, ahol mélyebb szelidséget, vagy finom, ártatlan játékoságot kellett bemutatnia, elsőrangú volt. Hege-dús „a mester“ szerepében igen jó. Mikor az előjáték végén megtudja, hogy a nő szakít vele, megdöbbenését és fájdalomát a fenékszín felé fordítva, pusztnan hátának és vállának igen kifejező rángásával ábrázolta; ez a játéka Novelli és Bassermann legvirtuózabb fogásaira emlékeztetett. Második felvonásbeli jelenetében mintha szerepét a szerző szándékánál egy árnyalattal mélyebb és komolyabb tónusra festette volna át. Gót a férj szerepében ügyesen járta a komolyság és a komikum

kötéltáncát. Rajnai a tengerészorvos alakját frappánsan gondolta el, de különös mozdulatai gyakran kényszeredetten hatnak. A modern naivát egy kis felvilágosodott egyetemi nőhallgatót, a színház fiatal tagja, Gál Franciska játszotta még itt-ott kissé csináltan, de azért sokatígérő tehetséggel. A két zenekritikus epizódfiguráját nagy jellemző erővel és művészileg tompított árnyalatokkal Szerémi és Tanay ábrázolták.

Galamb Sándor.

Canova-szobrok Magyarországon.

Canovával szemben, kinek halála százéves évfordulóját az idén ünnepli a világ, Magyarország műértő maecenásai már életében lerótták hódolatukat. Esterházy Miklós herceg, aki olaszországi utazásai alkalmával megismerkedett Canovával, 1805-ben kismartoni palotájában vendégül látja a mestert. Ez alkalommal rendel meg nála kedvelt leányának, Leopoldinának a szobrát, mely 1819-ben érkezett meg Bécsbe, s amelynek számára a herceg később a kismartoni parkban külön templomot építtetett. 1822-ben a művész e szobor alapján a hercegnő mellképét is elkészítette. 1824-ben az Esterházy-gyűjtemény még két Canova-szoborral: Napoleon és Lujza császárnő mellképével gyarapszik. Cicognara adata szerint Canova 1822-ben egy Esterházy gróf számára a Rezzonico síremlék geniusának mellképalakú másolatán dolgozott. A Canova művészetéért való lelkesedés Széchenyi István gróft is magával ragadta. Cicognara Canova művei sorában megemlékezik a Leopoldo Cicognara tulajdonában levő Beatrice-mellkép (1919) egy másodpéldányáról, mely Széchenyi István gróf rendelése alapján készült (1822). Széchenyi 1833 április 27-én kelt végrendeletében Canovának még egy művéről, egy „Aspasia“ (Vénus) szoborról is megemlékezik, mely a Beatrice-mellképpel együtt ma is Czenken, a család birtokában van. (A két szobor fényképét Bártfai Szabó László úr szíveségre révén ismerem.) A czeni Vénuszon Canova a Palazzo Pittiben lévő híres Vénusz-szobrát ismételte meg, melyről nagy népszerűségére való tekintettel tudomásunk szerint több példányt készített. 1805-ben egyet a bajor király,

egyed pedig Canino herceg rendelt meg (London, Lansdowne-gyűjtemény). Ezekon kívül a mester halálakor hagyatékában a Vénusznek még két replikája szerepelt, az egyiket még nem fejezte be teljesen, a másiktól Cicognara, mint szabad változatról emlékezik meg. Minden valószínűség szerint ez a példány az, melyet később Széchenyi István megszerzett. Ugyancsak Canova műve gyanánt szokták emlegetni Károly Ambrus főherceg hercegprimásnak az esztergomi bazilikában lévő síremlékét, melyet azonban hiteles adatok bizonyossága szerint nem maga a mester hanem egyik tanítványa, a mantuai Pisani készített 1826-ban, Rudnay Sándor primás megbízása alapján. A szarkofágtető fölnyitásának motivumát pyramisalakú háttérrel kapcsolatban már Pigalle is alkalmazta, de az ő strassburgi síremlékének túltömött szónoki páthosza Pisani alkotásán vonatott, ez az érzelmes józansággá higgadt. Ez a romantikus szentimentalizmusra való hajlandóság általános kísérő jelensége a klasszicizmus művészi törekvéseinek. Nyomat nemcsak Canova és Thorwaldsen szobrászatában, hanem a kor építészeti terveiben is fölismerjük. Ugyanaz a Schinkel, akit berlini alkotásain az antik oszloprendek szigorú formarendszere, kimért, józan, nemes egyszerűsége ihletett meg, vázlataiban nem egyszer romantikus tájképi környezetbe ágyazott gótikus templomterveket vetett papírra. S nem tekinthető véletlennek, hogy ugyanez a kor az, amikor a fegyelmezetlen, szabad természet varázsa a kertművészetet is hatalmába ejti.

Hekler Antal.

A Szépművészeti Múzeum új szerzeményei. Csak a múlt évben könyvelhette el a Szépművészeti Múzeum Boross Jenőnek New-Yorkból küldött fejedelmi ajándékát, mely oly értékeket foglal magában, mint Carreno Compostellai Szt. Jakabja és a Van Dyck köréből származó, hatalmas Férfiarckép, s máris a régi képtárnak újabb, jelentős gyarapodásáról adhatunk számot. A magyarságnak egyik nagylelkű barátja, Mr. A. L. Nicholson, anélkül, hogy hazánkat közvetlenül ismerné, csupán őszinte együttérzésének nemes tanújeleként, Londonból ajándékol küldött két kiváló műbecsű festményt:

az idősebb Francisco Herreranak Szt. Józsefet a kis Jézussal ábrázoló képét és Andrea Vaccaro Szt. Ceci-liáját.

Az előbbi révén ritka szerencsés ki egészítéshez jutott múzeumunk méltó büszkesége, a spanyol osztály, mely idáig nagyon is érezhetően nélkülözötte a sevillai iskola e nagyjelentőségű mesterének, a XVII. századi naturalizmus és clair-obscure-festészetnek Ruelas mellett úttörő művészetét. Herrera (1576—1656) korban évtizedekkel megelőzi Sevilla többi nagy szülöttét, Velasquez, Murillo és Valdes Lealt s így könnyen érthető felfogásának nagyvonalúsága, s a természet szemléletének elfogulatlansága alatt titkon húzódó itálianista hagyomány. Képünkön is, mely teljes mesterjelzést és 1643-as évszámot visel, tehát Herrera utolsó korszakából származik, fel-feltűnnek Velence szellemének, pazar pompájának messzehullott csillámai. A művész főtörekvése, ez szembeszökő, a színek egymáshoz hangolására, fény és árnyék ellentéteinek festői tompítására, a szín könnyed, illatos, hajlékony kezelésére irányul. A komoly vallásosság, az elképzelés nagyszabású volta és nem fitogtatott biztossága pedig oly tulajdonságok, melyek itt Herrerát már a spanyol klasszikusok magaslatán mutatják. A szemlélőt elsősorban nem formai eszközökkel akarja megnyerni, sőt, amint ez képünkön jól megfigyelhető, ha kolorisztikus ihlete úgy kívánja, nem egy helyen vétségre is kész a belső, szerkezeti valóság ellen. Amint Szt. József csaknem teljesen jobb profilban egy földemelkedésen helyet foglal, óaranyos, okkersárga köpenye vállairól lesiklik s lent gazdag gyűrődésekben, festői puhaságú redőkben torlódik össze. Bő alkalom nyílik a megadott színtéma kifejtésére s a művész ezt esodálatraméltóan csakugyan meg is oldotta, de a redőzet hullámverése alatt egyidőre eltűnik az üllő alak formai világossága. A kis Jézus helyzete is, amint kitárt karokkal feltekintve, nevelőapja térdén ül, szintén nem sokkal meggyőzőbb s inkább lebegéshez hasonlít. Tehát nem a szerkezet, hanem a színezés teszi a kép vezérmotívumát. A környezetet tompított zöldjéből nagy világítóerővel teljesen kiesendülő színháromság: a már említett okkersárga, valamint Szt.